

̄. 5231 - 197/1937-38 - 1938. ii. 23. - ii. t. állambud. i - stbs;
5327 - 293/ " " - " v. 20. - i. " - " - politikka pít;
5387 - 353/ " " - " vi. 21. - politikka pít - stbs.

albis, Prihas m. 1915. xii. 29. - ref.

Avatáni áhiat: 1306/1937-38.

Exp: 1938. vi. 23

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVAN TUDOMÁNYEGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

1096 - 1937 / 1938 szim.

Érk: 19... évi 1938 MAJ. 12. hó ... n.

Eldírat: _____

drh. melléklet. Utóirat: _____

Bizálatra kiadatik:

Ds. Baranyai Béla

„ Horváts Andor

professzor inalkivall.

Debrecen 1938. május 12-én.

Bár erős nyomon mutatókmal
(a fennsík közt még nem névzet)
három f. félre házas. Topi hessil. m
fell. annálánál, elf. adom.

8. 1938. május 17.

Baranyai

Horváts

Kovács
e. i. dékán.

Államtudományi Doktori Értekezés.

A k o n z u l á r i s ü g y .

írta:

Tóké s Elek.

Vázlat.

- I. A konzulokról általában.
- II. Az intézmény történeti fejlődése.
- III. A konzulok fajai és alkalmazása.
- IV. A konzuli működés megszűnése.
- V. A konzuli állás jellege.
- VI. A konzulok tennivalói.

Forrásmunkák.

Teghze Gyula: Nemzetközi jog. / Debrecen, 1930. /

Dr. Apáthy István: Tétéles európai nemzetközi

jog. / Budapest, 1888. II. bőv. k. /

Dr. Halász Sándor és Mandelló Gyula: Közgazdasá-

Leccion
gi ismeretek tára 3 k. 1898.

I. 472.

Dr. Irk Albert: Nemzetközi jog. Budapest, 1918.

I. kiad. Pci. 1929.

2 jogi Leccion. II. 637-670.

2 Leccion V.: A kormányzati közigazgatás működése
170 1904

I.

A konzul ^{ok} nemzetközi jogi szempontból nézve "az államok gazdasági és kereskedelmi érdekeinek képviselőit hivatott szervek." Kiegészíthetjük ezt azzal, hogy a külföldön tartózkodó alattvalók támogatása és informatív szolgálatteljesítése szintén hatáskörébe tartozik.

Bővebben és részletesebben "azok az állami közegek ezek, akik azon állam kereskedőit és hajóseit, amely államtól megbízásukat nyerték, székhelyük illetőleg az elfogadó állam hatóságai előtt képviselni, az illetők által esetleg szenvedett jogséremlmek megtorlását szorgalmazni és a fennálló kereskedelmi szerződések szigorú és pontos végrehajtását szorgalmazni tartoznak."

Informatív teendőjük pedig abban áll, hogy kötelesek megfigyelni tartózkodási helyük és annak körzete ipari fejlődését, kereskedelmi életét, vasuti és hajózási, tehát általában közlekedési viszonyait és a kiküldő államnak ezen tapasztalataikat jelentik, hogy így az állam ezeket megfelelő ellenintézkedésekkel ellensúlyozza.

Láthatjuk tehát, hogy a konzulok tevékenységének súlypontja főleg gazdasági térre irányul és állama gazdasági erejének kifejtésére és az államok között gazdasági téren is kívánatos egyensúly megvalósítására illetőleg fenntartására kell törekednie.

II.

E kérdésnél el kell különítenünk magá t az elnevezést és az intézményt. Az elnevezés eredete a római konzuloknál keresendő. A történelemben itt bukkanunk rá először, Később a római császárok felveszik a címeik közé. Megtaláljuk az olasz és spanyol városok előljáróinál is a középkorban. Legutóbb az 1799-es francia alkotmány ruházza fel ezen címmel az állam három első tisztviselőjét.

De az intézmény régebbi eredetű, mint az elnevezés és mondhatjuk, hogy egyike a nemzetközi jog legrégebb intézményeinek. Már a görögöknél találjuk a "proxenoi" intézményét, a rómaiaknál pedig a "Hospitium patronatus" és a "praetor peregrinus" tisztségét, amelyeket kétségtelenül összefüggésbe lehet hozni a mai konzuli intézménnyel. A "proxenos" az a személy

volt, akit egy állam, más állam polgárai közül választ ki azzal a céllal, hogy államában a kiválasztó állam polgárainak érdekeit képviselje. A római patroniká pedig azok a polgárok voltak, akik a saját magistratusok előtt képviselték a külföldieket. Ezek az intézmények az ókorral együtt megszűntek.

A középkorban a konzulátus intézménye főleg municipalis jellegű volt, amennyiben a kereskedők bizonyos csoportja, főleg a városok küldtek ki konzulokat. A tengeri hajózás fellendülése és a kereskedelem nemzetközivé válása arra ösztönözte a kereskedőket, hogy fennmaradásukat és tevékenységüket külföldön is biztosítsák. Állami védelemre nem számíthattak, mert az államhatalom teendőit még ekkor nem fogták fel olyan széles értelemben, s az államhatalmat nem ruházták fel teendőkkel a társadalmi élet minden terén. Ezen kívül a kereskedők belátták, hogy a római jog és

a kánonjog szabályai a kereskedelmi életben ne-
hézkesek és ezen ügyek elbírálásánál szabadabb
felfogásnak kell érvényesülni. E kiváncsolom ered-
ményeképpen több földközítengeri városban/Fisá-
ban, Velencében, Genuában és Barzelonában/már a
X. században találunk a kereskedők köréből vá-
lasztott birákat, akiket konzuloknak neveznek és
akik az illető városban élő, valamint ott ideig-
lenesen tartózkodó kereskedők összes kereske-
delmi, hajózási és polgári peres ügyeiben bírás-
kodtak. Ezt a kereskedelmi birói intézményt a már
említett kereskedő városok a keresztes háborúk
után idegen földre is, nevezetesen oly helyre is
igyekeztek átültetni, ahol a középkori "személy-
jogi" felfogásnak megfelelően a hazai törvények
szerint igazgatott külön városnegyedek kitévő
kereskedelmi telepeik voltak. Így állítottak az
olasz városok, külön szerződés szerű megállapodá-

sok alapján kereskedelmi bíróságokat/konzulátusokat/Konstantinápolyban/pl.Velence 1660-ban/, valamint a szaracénoktól visszahódított területen/Alexandriában, Tirusban és cyprusban./

Mivel a keresztyének és a mohamedánok között hitelveikből származó ellentét volt, melyet a keresztes háborúk csak növeltek, így a keleti piacok idegen kereskedők számára csak úgy voltak hozzáférhetőek, ha a keleti kereskedelmi gócékban tartózkodó vagy letelepülő kereskedők ügyeinek saját konzulok általi elbírálása, azaz saját konzulátus felállítása a szultán által engedélyezettett. A szultánok pedig belátva a nemzetközi kereskedelembe való bekapcsolódás hatalmas nemzetgazdasági jelentőségét, ilyen engedelményeket készségesen adtak is. Ezeket privilegium formájában adták és fejezetekre/caput-okra/való tagoltságuk miatt capitulatikknak hív-

ták, és ~~ma~~ is alapját képezik azon különleges jogállásnak, melyet a keresztyén idegenek és konzuljaik a Török birodalomban élveznek.

A konzuli intézmény a XIV. szában ültetődik át nyugatra. Londonban 1402-től működnek olasz konzulok, míg Anglia csak a XV. sz. közepétől alkalmaz nyugaton konzulokat. Időközben megindul a konzulátus államosítása. Ezzetben ez abban nyilvánul, hogy a kereskedelmi kamarák /pl. Colbert idején Franciaországban/ nevezik ki a konzulokat, de e kinevezésekhez királyi megerősítés volt szükséges és ezek a tengerészeti miniszterium rendelkezése alá helyeztettek. Később az állam teljesen kezébe vette a konzulátus intézményét és a magántestületek számára legfeljebb a candidatio joga maradt fenn, mint Angliában a Keletindiai Társaságnak 1803-ig és Franciaországban a kereskedelmi kamaráknak még

azon túl is.

Ezzel a municipális korszak le is zárul. Most már az állam veszi kezébe ezt az ügyet is. Nem annyira azért, hogy így a kereskedők jogait a maga nagyobb hatalmával erősebben érvényesítse, mint inkább, mert a jogszolgáltatást az állam egész területén kizárólagos jognak tekintette, és a külföldiek által fenntartott kiváteles bíróságokat megszüntette. A megmaradt konzulátusok is változáson mentek át, mert a választott konzulok helyébe az állam által kinevezett, rendes fizetést élvező konzulok léptek. Ebben a korban a konzuli intézmény dominans szerepe is erősen lehangollik. Természetes eredménye volt ez a westfaliai békével fellépő követségek előtérbe nyomulásának. Most a követségek hatáskörébe megy át az eddig konzuli hatáskörbe tartozó diplomáciai teendő, az államok közötti jóviszony ápolása, a szerződések végrehajtása feletti felügyelet. Ennek

ellenére a konzuli intézmény nem szűnt meg, csak hatásköre módosult. Ma a konzulok elsősorban a kereskedelempolitikai igazgatás külső közegei és csak másodsorban vannak az általuk képviselt állam kötelékébe tartozó kereskedőknek és hajósoknak hasznos utmutatások és közbenjárások által való támogatására, valamint bizonyos rendőri ellenőrzési, és közjegyzői teendőkre hivatva.

Csak keleten maradt meg a régi helyzet s áll fenn bizonyos mértékig napjainkban is. Bár itt is mind inkább előtérbe lép a konzuláris biráskodás megszorítására irányuló törekvés, mely irányzat Egyiptomban a nemzetközi vegyes bíróságok felállításával, másrészt a konzuli joghatóságnak Japánban 1896-ban, Törökországban 1908 ill. 1923-ban való megszüntetésével győzedelmeskedett is. Ennek ellenére a konzulság nem szorítkozik pusztán a kereskedelmi érdekek képviseletére, hanem

oly teendőket is lát el, mely a kereskedelemmel semmiféle összefüggésben sincs. Így az anyakönyvvezetés, hagyatékfeltárazás, tanukihallgatás stb. mind hatáskörébe tartozik. Sőt a XIX. sz. ban megfigyelhető az a nismus, mely a követségek tevékenységi körét a konzulságok javára mind inkább háttérbe szorítja. Ez a törekvés a gazdasági fejlődés, a népek kereskedelmi összeköttetése növekvésének az eredménye.

III.

A konzulok szervezete, mely ma a legtöbb európai államban el van fogadva az 1833. nov. 8.-i francia királyi rendelettel állapított meg. E szabályzat szerint a valóságos konzulok hierarchiája a következőképpen alakul. a. / I. oszt. főkonzul, b. / II. oszt. főkonzul, c. / konzul, d. / alkonzul, e. / konzuli attaché, f. / konzuli ügynök.

A főkonzul egy állam egész területére vagy annak egy nagyobb részére nyer megbízást és a kerületébe eső kikötőben és forgalmi pontokon alkalmazott konzulok, alkonzulok és konzuli ügynökök felett gyakorolja a felügyeletet. Egy főkonzulátus az alárendelt konzulátusokkal egy konzuli kerületet alkot/circonscription, Konsularbezirk/. Ezek azonban hivatalos ténykedéseik tekintetében függetlenek a főkonzultól és ezt csupán a felügyeleti jog illeti meg felettük. A főkonzul, általában a konzulok a diplomáciai képviselőnek vannak alárendelve. Ez a felügyeleti jogot gyakorolja felettük, sérelmesik esetén oltalmat nyújt a konzuloknak és képviseli őket.

A konzulok hatásköre a főkonzuloknál kisebb területre, az u. n. konzuli járásokra/arrondissement, Konsularkreise/terjed ki. Esetleg azonban a konzul a főkonzul mellé rendeltetik ki

és ezt hivatalos teendőiben támogatja, esetleg helyettesíti.

Az alkonzul általában a főkonzul vagy konzul mellé van beosztva, de állhat a konzuli eljárás egy kisebb része /sous-arrodissements/ élén, ebben az esetben is valamely konzulnak van alárendelve. A

A konzuli attachéknak önálló működési körük nincs, inkább az ügyvitel elsajátítása céljából osztatnak be a konzulátusokhoz. Málunk ez az elnevezés 1895-től van meg, az addigi konzulárís növendék helyett.

A konzuli ügynököt a konzulok, esetleg a külügyminiszter alkalmazják specialis feladatok, vagy meghatározott területen előforduló ügyek ellátása céljából. Ezek teljesen a megbízó konzulnak vannak alárendelve, hivatalos jellegük nincs. Itt kell megemlékeznünk Francia-, és Orosz-

országról, melyek csak hivatásos konzulokat alkalmaztak és idegenek csak ügynökök lehettek.

Szólni kell még a konzulok egy különös fajáról, a diplomáciai jelleggel felruházott konzulokról/consouls généraux, charges d'affaires/, kik a diplomáciai ügyvivőkkel azonos hatáskörrel bírnak s így az államukat minden tekintetben képviselik.

A konzulok a konzuli ügynököktől kezdve lehetnek hivatásos/consules missi, consouls de carrière/és tiszteletbeli/választott/konzulok/consules electi, consouls commercans/. Az előbbiek valóságos államhivatalnokok, megfelelő kvalifikációval, a konzuli pálya élethivatásukat képezi és fix fizetést kapnak. A tiszteletbeli konzulok ellenben székhelyük kereskedői vagy más életpályán működők közül kerülnek ki, és csak bizonyos konzuli teendőket végezhetnek, melyekért nem kapnak rendes díjazást, hanem

csak a konzuli illetéket szedhetik vagy irodai általányt kapnak. Itt meg kell emlékezni a konzul illetékről, mely alatt azt az összeget értjük, melyet a konzulok hivatalos cselekményeikért kapnak. Ez az ellenszolgáltatásként történő lerovás emlékeztet a konzuli intézmény azon korára, mikor választott konzulok működtek, akik díjazásukat csakis ezen ellenszolgáltatásban lelhatték. A konzuli illeték lerovása azt a felet terheli, aki a konzuli hivatalos cselekményt igénybe veszi, hivatalból teljesített cselekményeknél pedig azt, akinek az ügyében a cselekményt foganatosítják. A valóságos konzulok számára inkább biztosították a diplomáciai személyeket megillető előnyöket, s ennél fogva azokat nagyobb mértékben élvezik, mint a tiszteletbeli konzul.

Mint minden hatóságnál, úgy a konzuli hivataloknál is megfelelő számú segéd és iroda-

személyzet osztatik be. Ilyenek az irattáros, irodatiszt és tolmács/dragoman/, melyek a konzulok jogait csak akkor élvezik, ha a konzult valamely hivatalos teendőjében helyettesitik. Nem így a keleti államokban, ahol a konzuli kiváltságok egy részében is részesülnek.

Az irattáros, mint a konzul titkárja vezeti az iktató, tárgymutató és különféle nyilván tartási könyveket, jegyzősködi a perek tárgyalásánál, de hivatalos kiadványokat nem írhat alá s a letéteket csak a konzul ellenjegyzése mellett kezelheti.

A konzulok alkalmazásának tárgyalásánál a konzuli jog felosztásából kell kiindulni. Beszélhetünk alanyi és tárgyi, valamint activ és passiv konzuli jogról. Ami az alanyi konzuli jogot illeti, ma konzulokat csak államok, mégpedig szuverén államok küldhetnek. Mint mondtuk

egy-
 egyes városi hatóságok, régebben szintén éltek
 e joggal, de idők folyamán elvesztették. Ennek a
 rendkívüli nagy előnye az lett, hogy míg ezek a
 testületek által kinevezett konzulok csak a tes-
 tület tagjainak, tehát az állam lakossága csak
 egy kis töredékének az érdekeit képviselték, ad-
 dig a mai állami konzuli hatóságok a küldő ál-
 lam összes alattvalói érdekeinek megóvására
 vannak hivatva.

Ami a konzulok kinevezését illeti, mon-
 archikus államban az uralkodó nevezi ki a kon-
 zulokat, a Svájci államban a szövetségi tanács,
 Franciaországban éppugy, mint az Északamerikai
 Egyesült államokban az elnök. A kinevezést magá-
 ba foglaló okmányt, mely a kinevezett konzul
 címét és hatáskörét állapítja meg "lettre de pro-
 vision", "brevet"-nek hívják. Az egyes állami
 szerveknek legfeljebb annyi befolyásuk van, hogy
 javaslatot tehetnek vagy hozzájárulásuk kéretik

ki. Államszövetségeknél a tagállamokat, valamint a félszuverén államokat konzulküldési jog rendszerint csak akkor illeti meg, ha azok kereskedelmi szerződések kötésére és kereskedelmi lobogó használatára is jogosítva vannak.

Az alól a szabály alól, hogy csak államok küldhetnek konzulokat, csak látszólagos kivétel az, hogy konzulok is alkalmazhatnak konzulokat, akiket tiszteletbeli konzuloknak hívunk. Hogy ez nem kivétel, azt természetesen következik a konzulok államhivatalnoki jellegéből, melynek folytán minden tevékenységük, így az is, mellyel tiszteletbeli konzulokat alkalmaznak, csak megbizásképpen való eljárásnak tekinthető. Különben is ezek a konzulok által ki nevezett tiszteletbeli konzulok rendszerint a külügyminiszterhez terjesztendő fel megerősítés végett.

Akármi módon neveztetnek is ki, a konzul-

lok kinevezése egy meghatározott területre szól. Ez a rendszer, mely általánosságban el van fogadva, igen célszerű és indokolt. A külföldön tartózkodó honosok így legkönnyebben megtudhatják, hogy melyik konzulatushoz kell fordulniok, és a hatóságok is csak ily módon láthatók elutasításokkal arra nézve, hogy mely konzul megkeresésére legyenek figyelemmel.

A kinevezés még egymagában nem elegendő a konzul működéséhez, mert ehhez szükséges annak az államnak a beleegyezése, ahol a konzul tisztét gyakorolni akarja. Az az okmány, mellyel a konzul ezen minőségét az elfogadó állam elismeri és részére a működési engedélyt megadja, "exequatur"-nak, "placet"-nek/Törökországban "berat"-nak/ neveztetik. Az exequatur megadásával egyidejűleg a kormány rendeletet intéz a hatóságokhoz avégből, hogy azok valamely konzult ezen minőségében ismerjenek el és megkereséseit

teljesítsék. Az exequatur kieszközlése céljából a küldő állam külügyminisztere a konzul megbízásáról szóló okmányt megküldi abban az államban székelő követének, amelynek a területére a konzul kineveztetett. A követ intéz aztán kérelmet az elfogadó állam külügyminiszteréhez az exequatur megadása iránt. Az exequatur megadása előtt a konzul székhelyén való tartózkodása csak magánjellegű és semmiféle hivatalos/ ténykedést nem végezhet.

Az exequatur hatálya az azt megadó államfő halálával nem szűnik meg, s tartalma lényegesen bővül oly esetben ha a követet visszahívják s így a diplomáciai ügyek vitele is a konzulra hárul. Hatályát veszti az exequatur, ha nyílt háboru tör ki a két állam közt, vagy ha a konzuli székhely területi felségjoga megváltozik, illetve más állam testébe kebelezte- tik be. Háboru esetén a távozni készülő konzul

ügyeinek vitelét és a hazájabeliek védelmét valamely barátságos hatalom konzuljának adja át. A területi felségjog változására nézve meg kell jegyeznünk, hogy nem minden állam és nem mindenkor ragaszkodott ahhoz a felfogáshoz, hogy ily esetben a konzulátusoknak új exequaturt kell nyerniük.

Az 1713.-i utrechti békeszerződésben kifejezésre jut az államnak azon álláspontja, hogy az exequatur megadására nincsenek az államok ipso jure kötelezve. Ezért a konzulátusok felállítására való jog külön szerződésekben szokott lefektetve lenni. A nemzetközi gyakorlatban azonban az az elv nyert elfogadást, hogy valamely barátságos viszonyban levő állam el-nem-fogadása által kinevezett konzulnak a be nem fogadása-ha szerződés nem is áll fenn-mindig különös indokolást igényel. Ezért a kilátásba helyezett konzuli kinevezést annak megtörténte előtt szokás a befo-

gadó állam kormányával közölni, hogy az esetleges észrevételeit ne egy befejezett intézkedéssel legyen kénytelen szembeállítani. Nemcsak az exequatur meg nem adásának lehet helye, de a már megadott exequatur visszavonásának is, melynek eseteit bizonyos szerződések taxative felsorolják.

IV.

E tekintetben még kell állapítanunk, hogy a konzuli működést az államfő változás nem érinti, szemben a követtel, aki az államfő változáskor feltétlenül távozik helyéről. Megszünteti ellenben a konzuli működést : a. /a konzul halála, mely esetben az irattára, ha helyettese van, úgy erre, ha nincs, akkor valamely barátságos állam konzuljára bízatik. b. / A küldő és az elfogadó állam közötti háboru kitörésével. Ilyenkor

a konzul honfitársainak védelmét szintén egy barátságos állam konzuljára bizza rá.c./A konzul visszahívásával vagy hivatalból való elbocsátásával.d./A küldő vagy elfogadó állam szuverénitásának elvesztésével,mely esetben attól az államtól,amely azon a területen a főhatalmat gyakorolja,új exequaturt kell kérni.e./A működési engedély/exequatur/megvonásával.Ez azonban csak súlyos esetben fordul elő,mert az államok inkább a konzulok visszahívását kérik a barátságos államtól,mint hogy ilyen nemzetközi jogi sértést kövessenek el.

V.

A konzuli állás jellegét vizsgálva konstatálható, hogy régi kiváltságaik elvesztésével mindinkább előtérbe lép a konzulátusok informatív,kereskedelmi jellege.A konzulok kiváltsági-levéltáraiknak a nemzetközi gyakorlatban mindig elismert sérthetetlenségén kívül-csak szer-

zódéseken alapulhatnak, s minden u. a. államban székelő idegen konzulokéi egyenlő.

A konzuli kiváltságok tekintetében a gyakorlat, nem különben a szerződések különbséget tesznek hivatásos és tiszteletbeli konzulok között, mely utóbbiak a konzulokat megillető kiváltságoknak csak egy részét élvezik.

A valóságos konzulokat a következő kiváltságok illetik meg:

a./Személyes szabadságra és személyük sértettségére való igény. Ez abban áll, hogy semmiféle olyan tényért, melyet ezen minőségükhen követtek el, felelősségre nem vonhatók, és személyük ellen hatósági kényszer csak megelőző diplomáciai tárgyalás után alkalmazható. Közönséges bűncselekményeik közül csak az elfogadó állam törvényei szerint bünettnek minősíthető cselekményekre alkalmazzák az elfogadó állam törvényeit, és csak ezek miatt tartóztathatók le, de ekkor is nyomban értesíteni kell a konzul államának

követét. A konzul tanuként nem idézhető meg, ha sem ipart, sem kereskedelmet nem űz és a kinevező állam alattvalója. Ha kihallgatása szükségesé válik, úgy a bíróság valamely illetékes megbízottja a konzult lakásán keresi fel vagy írásban kér tőle választ. Erre vonatkozik Ausztria-Magyarország és Olaszország között létrejött megegyezés, melyet az 1875. XIII. tc. ben cikkelyez be. A Magyarországon levő konzulok büntetőügyi tanuskodásáról a Bünvádi Ferrendtartás 1896. XXXIII. tc. 200. §-a szól.

b. / Második kiváltsággként emlithetjük a cimer és zászlóhasználati jogot. Mrtjük ezalatt azt, hogy a hivatalos helyiségekben, valamint a hivatalos helyiségeket magába foglaló ház kapuján kifüggeszthetik kiküldő államuknak cimerét. A zászlóhasználati jog azt jelenti, hogy a konzuli épületre, valamint a kikötőben a konzuli csónakra ünnepélyes alkalmakkor a küldő állam

zászlaját felvonhatja. Mindez azonban csak akkor illeti, ha a küldő állam követsége nem ugyanazon a helyen székel.

c. / Ugyancsak kiváltsága még a katonai beszállásolás alól való mentesség, mely szerint a katonai gyakorlatok vagy csapatösszevonások alkalmával fel vannak mentve katonai személyek kényszerű befogadása alól.

d. / Negyedik kiváltság az adómentesség, mely aképpen alakul, hogy ha a konzul az elfogadó államnak nem alattvalója, ingatlan nincsen, oly foglalkozást nem üz, amely az elfogadó állam törvényei adót vetnek ki, az állami egyenes és községi adóktól, valamint a személyes és fényüzési adók alól is mentes. A konzuli működésből származó bevételek semmi körülmények között sem szolgálhatnak adóalapul.

e. / Végül meg kell emlékeznünk a konzuli irattár sérthetetlenségéről. Ma már általánosan elismertetett, hogy a konzuli levéltárban

kutatni, vagy az ott levő hivatalos okiratokat lefoglalni nem szabad. Ez a kedvezmény természetesen csak a hivatalos iratokra vonatkozik, miért is a konzul magánokmányait köteles a hivatalos iratoktól elkülöníteni. Ez utóbbi kötelesség Ausztria-Magyarországnak Portugáliával 1873, jan. 9.-én kötött szerződése folytán rovatott a konzulokra.

A konzuli kiváltságokhoz kapcsolódik a konzulokat megillető tiszteletadás. Ezt a kikötőbe érkező hazai hajó parancsnoka adja meg, aki a konzul látogatása alkalmával a konzul rangfokozatának megfelelő számú ágyulövést adat le. Ugyan csak megilleti a konzulokat az egyenruha viselés joga.

A fent említetteken felül még tovább menő kiváltságokat élveznek a konzulok Keleten. Ezek a kiváltságok odáig mehetnek, hogy a diplomatákat megillető jogosítványokkal esnek egybe. Keleten a következő kiváltságok illetik meg a konzulokat:

Mint legfontosabbat, a konzuloknak egyes

nem keresztyén államokban fennálló birói joghatóságát kell megemlíteni. Birói hatáskörük kiterjed minden polgári, kereskedelmi és váltójogi, csőd, végre hajtási és tengerhajózási ügyre, ha a felek mindenike valamely keresztyén állam polgára. Ha pedig az egyikvalamely keleti állam alattvalója, úgy az ügy a keleti állam bírósága előtt tárgyalandó de a konzul szükségképpen jelenlétében. Büntető ügyben mint vizygalóbiró működik közre.

Ma már ez a birói joghatóság inkább a történelmi múlt emléke. Ugyanis a török birodalom európai részén alakult új államok/Románia, Szerbia, Bulgária/megszüntették a konzuli birászkodást területükön, ugyanezt tették a nagyhatalmak a fennhatóságuk alá került területeken, mint Franciaország Annamban, Tonkingban, Tunisban és Marokkóban. Anglia pedig Zanzibarban és Egyiptomban.

Japán nagyhatalommá vált és így mint ilyen állásával össze nem férőt, 1894-ben eltöröl-

te a konzuli bíróságot.

A nemzeti ujjaépítés korszakában, a világháború után Törökország is megszüntette a konzulok birói joghatóságát.

A Keleten lévő konzulok sérthetetlenek, sőt a birói joghatósággal bíró konzulok még területenkivüliséget is élveznek. Ez a jog nemcsak őket, hanem családjuk tagjait, és a hivatali személyzetet is megilleti.

Ugyancsak bírnak kápolnatartási joggal és külön istentiszteleti joggal is. Azaz saját nemzetiségü lelkészeikkel istentiszteletet tarthatnak, és ezen az ottani keresztyének megjelenhetnek.

Különös tiszteleti joggal is bírnak Keleten a konzulok, amennyiben fogadtatásoknál külön fegyveres dragománjaik, sőt külön őrség által kísérvé jelenhetnek meg.

VI.

A konzuli tevékenység tulnyomó része arra irányul, hogy a külföldön tartózkodó alattvalók-kalszemben az államhatalom gondoskodását és ottalmát képviselje.

A konzulok tennivalói azonban nincsenek mindenütt egyformán szabályozva. Különösen két oldalról látunk a konzulok tevékenységében eltérő vonásokat. Egyrészt az államok különböző teendőket irnak elő az államokra, másrészt a konzulok működési helyének szabályai is korlátozzák eljárásukban őket.

Általában azonban a konzuli teendőket a következőkben foglalhatjuk össze.

a. / A konzulátusi kerület gazdasági, ipari, kereskedelmi, és közlekedési viszonyainak állandó megfigyelése. Ezen a téren ki kell hogy terjedjen a figyelve nemcsak a meglevő állapotokra, hanem

az új gazdasági törekvésekre, új szükségletek ke-
letkezésére, valamint az ezekre vonatkozó törvény-
hozási intézkedésekre és ezekről pontos értesi-
tést kell küldenie a megbízó államnak.

Ami a konzulok ezen kereskedelmi össze-
kötetések terén való működését illeti, meg kell
jegyezni, hogy itt az az irányzat, hogy a konzul
és a kereskedők között az érintkezés minél élén-
kebb legyen, és a konzul bizonyos kereskedői ele-
venséggel teljesítse feladatát. Tehát jelentésének
a legrészletesebbnek kell lennie. Rá kell hogy
mutasson, hogy milyenek a cégek megbízhatósága,
hitelviszonyai, a csődöket szintén tudomásra kell
hozni, sőt még az illető helyen levő divatot is
közölnie kell, hogy a gyárosok az előállításra
kereskedők pedig a szállítást oly irányba épít-
sék ki.

Hogy ezeket a jelentéseket a konzulok
hová küldjék, azt a hazai törvények és utasítá-

sok állapítják meg. A központi szervek aztán az érdekeltekkel, illetőleg azok szerveivel-értve alatta az ipari és kereskedelmi kamarákat-közik a jelentés fontosabb adatait. Így történik a legtöbb államban, így nálunk is.

5./ A hazai hajózás érdekeinek védelme és a hajózási szabályok betartására való felügyelet szintén hatáskörébe tartozik. Ezzel kapcsolatban hivatva vannak hazai hajóknak a kapitányait és legénységét a hatóságok elé kíséni és ott tolmácsul, valamint képviselőjükül szolgálni. Ezért a hatóságok kötelesek a konzult az olyan eljárásoktól, melyben egy hazai hajó kapitánya, vagy legénységének bármely tagja szerepel, kellő időben értesíteni. Honfitársai hajói tekintetében bizonyos mértékben a vizirendőrséget gyakorolják a konzulok. Vigyáznak arra, hogy honfitársaik a hajózásra és a kereskedelemre vonatkozó szabályokat megtartsák. Megvizsgálják a

hajópapírokat, a hajó ki és bemenetelére az engedélyt megadják. Ügyel arra, hogy valamely más nemzetiségű hajó államának lobogóját ne használja. Felügyel a hajók állapotára, ha valamely hajó megsérül, szintén a konzul intézkedik. A helyi hatóságok a hajó fedélzetén vizsgálatot csak a konzul, vagy képviselője jelenlétében tarthatnak. A hajón elkövetett bűncselekmény esetében megteszi a jogvédelem szempontjából szükséges lépéseket. A legénység valamely tagjának szökése esetén a konzul intéz megkeresést a helyi hatóságokhoz a megszökött felkutatása és visszaszállítása érdekében. Hajótörésekesetében a személyzetet eskü alatt kihallgatja és mindent megtesz, amit a hajótulajdonos és a hajótöröttek java megkíván. Hajókölcsönök és hajóeladások esetén a konzul állítja ki az erre vonatkozó okmányokat.

Ha tengeri háború van, úgy az 1856.-i párisi deklarációnak az ide vonatkozó határoza-

taira a hajóparancsnokokat figyelmezteti.

c./ Anyakönyvvezetőként is működnek. Legelőször a francia jog ruházta fel a konzulokat ezzel a joggal. A konzuli anyakönyvvezetésre vonatkozó szabályok minden államban másképpen alakulnak, de a konzuloknak, mint anyakönyvvezetőknek a jogát az államok általában elismerik. Málunk az 1894. XXXIII. tc. bizza meg a konzulokat azzal, hogy a születéseket és halálozásokat anyakönyvbe vegyék, és az 1894. XXXI. pedig azzal, hogy anyakönyvvezetőként működhessenek az olyan házasságoknál, ahol a házasságkötő férfi magyar állampolgár.

d./ Fontos feladatuk a konzuloknak, a közjegyzőként való közreműködés. Ilyen minőségükben hatáskörükbe tartozik: óvások felvétele, okmányok láttamozása és hitelesítése, meghatalmazások kiállításánál, értékek és okmányok letétbe helyezésénél való közreműködés, letétek kezelése. Fel-

vehetik honosaik végrendeleteit, és szerződések is köthetők előttük.

Különösen a végrendelet végrehajtása körül van nagy szerepük, ha végrehajtó nincs ki-nevezve, vagy távol van vagy kiskorú az örökös. Ilyenkor hivatva van a hagyatékot leltározni, a hitelezőket hirlapilag értesíteni a halálesetről, hogy azoknak módjuk legyen követeléseiket érvényesíthetni. Ugyancsak ott kell lenni a konzulnak a hagyatéki tárgyalásokon is.

e. / Utlevéltrendészeti teendők szintén hatáskörébe tartozik. E körébe tartozó mozzanatok:

1. / Utlevelek láttamozása.
 2. / A bemutatásra került utleveleknek a nyilvántartási jegyzékbe való felvétele, .
 3. / Az utlevéllel nem bíró hazájabeliek számára új utlevél kiállítása.
 4. / Utlevelek egyesítése és szétválasztása.
- Ezekre azonban csakis az önálló konzuli hivatalok hivatottak, úgy hogy az alárendelt hi-

vatalok a feleket azokhoz kötelesek utasítani.

f./ Mint közigazgatási teendőket is végző szervek, gondoskodnak az inségbe jutott állampolgárokról, segélyezés vagy visszaszállítás útján. Beteg honfitársaik gyógyíttatásáról gondoskodnak. Ez utóbbi tekintetében főleg a kereskedelmi tengerészet alkalmazottaira van a figyelmük felhiva.

Nyilvántartják a hadköteleseket, miért is ezek kötelesek ugy elutazásuk, mint érkezésük alkalmával a konzuli hivatalban utlevelük láttamozása miatt megjelenni. A hadkötelezetteket felhivják, hogy illetőségi helyének sorozó bizottsága előtt jelenjen meg és ha ez alkalmatlanságára való hivatkozással ezt megtagadná, ugy saját költségén maguk vagy helyettesük jelenlétében megvizsgáltatják.

g./ Teendők még konzuli díjak/taxes consulaires/szedése, kezelése. Konzuli díjak alatt

a hivatalos cselekményekért a konzulok által szedett összegeket értjük, melyeket a hivatásos konzulok - minthogy fizetésük van - az állampénztárba fizetnek be, a tiszteletbeli konzulok pedig önmaguknak tartják ezt meg.

A konzulok feladatköre tehát az elmondottak szerint rendkívül tág. Nemcsak széleskörű a teendője, hanem elsőrendű fontossággal is bír a küldő állam gazdasági életének mikénti alakulására, mert a külföldi gazdasági viszonyokról való tájékoztatás, a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatok kiépítése, valamint hazája kereskedőinek és hajósainak külföldi védelme mind az ő kezébe van letéve. Résen kell tehát lenniök, nyitott szemmel kell, hogy járjanak, és ha kell erélyesen fellépniök. Vonatkozik rájuk is ama mondás, amellyel a rómaiak intették konzuljaikat: "Videant consules..."